

Lisa 2 – Toetuse kasutamise aruande vorm

TOETUSE KASUTAMISE ARUANNE detsember 2022. a – november 2023. a kohta

Ülikool: Tartu Ülikool
Grandihoidja: Andra Siibak
Projekti nimetus: Balti Infohäirete Sekkekeskus
Kulude aruanne:

	Kogueelarve	Täitmine dets 2022 - nov 2023	Täitmine projekti algusest	Täidetud kogu eelarvest (%)
Otsesed kulud	502 645.00	157 230.59	157 230.59	31.28%
Üldkululõiv	35 185.15	11 006.14	11 006.14	31.28%
Kokku	537 830.15	168 236.73	168 236.73	31.28%

Detsember 2022. a - november 2023. a tegevuste kirjeldus (vähemalt 4000 tähemärki):

Tartu Ülikooli Ühiskonnateaduste Instituudi koordineerimisel käivitati detsembris **Balti Infohäirete Sekkekeskus** (Baltic Engagement Centre for Combating Information Disorders - BECID), mille peamine eesmärk on tõsta Eestis, Lätis ja Leedus ühiskonna vastupanuvõimet infohäiretele ja informatsioonilisele mõjustamisele. BECID ühendab neli ülikooli (Tartu Ülikool, Tallinna Ülikool, Vidzeme Kõrgkool (Läti) ja Vytautas Magnuse Ülikool (Leedu); neli faktikontrollijat (Delfi EE, LV, LT ning Re:Baltica) ning kolmanda sektori meediapädevuse organisatsioone koondava Baltic Center for Media Excellence (Läti). Eelarves mitteosaleva toetava partnerina on kaasatud Vidzeme TV (Läti).

Euroopa Komisjoni (50% eelarvest), Välisministeeriumi, Kultuuriministeeriumi, Siseministeeriumi, Riigikantselei ning Haridus- ja Teadusministeeriumi (kaasfinantseering 50%) rahastuse toel loodud keskuse esimene rahastusvoor (grandi ID 101084073) toetab ühiskonna vastupanuvõime tõstmist infohäiretele läbi kolme riigi teadlaste, faktikontrollijate ja meediapädevuse ekspertide tõenduspõhise koostöö. BECIDi töö käib vastavalt grandilepingule neljas temaatilises tööpaketi kahe ja poole aasta vältel. Järgnevalt anname ülevaate iga tööpaketi kaupa detsembrist 2022 kuni detsembrini 2023 tehtud tegevustest.

I tööpakett: Projektijuhtimine, kommunikatsioon ja jätkusuutlikkus

Tööpaketi peamiseks eesmärgideks on luua tõhus juhtimisstruktuur ja koordineerida BECIDi projekti-, finants-, andme- ja riskijuhtimist ning selle tarvis oleme välja töötanud kuus erinevat ülesannet. Kõige olulisemaks neist oli keskuse esimesel aastal mõistagi juhtimisstruktuuri, töövoogude ja sisekommunikatsiooni loomine (T1.1), mis annab suuna ja juhised ka edaspidiseks tööks. Algselt välja töötatud hajusad juhtimisstrateegiad, kus iga ülesande eest vastutab erinev inimene, piloteerisime pool aastat ning otsustasime seejärel määrata vastutajaks ja ka juhtimiskomiteesse igast organisatsioonist ühe inimese – seda lihtsal põhjusel, et detsember 2022 seisuga on BECIDis on kolme riigi peale kokku 66 liiget, mis on algselt plaanitud koosseisust kolm korda enam. (Enamik töötajaid kolmes riigis pole mõistagi tööl täiskohaga.) Omavahelised suhtluskanalid said valitud vastavalt liikmete soovidele ning

andmehaldusplaanis, kvaliteedi tagamise ja hindamise ning järelvalveprotsesside ülesandes (T1.2) kirjeldatule.

Kulutusi, tegevusi, finantsjuhtimist ning tööajatabeleid monitoorib koordinaator Tartu Ülikool (T1.3), ent keskuse tegevus on demokraatlik. Näiteks selgus novembris 2023, et järgmises rahastusvoorus on võimalik kaasata tegevustesse ka Ukraina organisatsioon – kuna liikmete vahel kohest konsensust ei tekkinud, tegime küsitluse ning küsitluse tulemuste põhjal eraldi koosoleku, et mõtet arutada kuniks kõik olid pardal.

Projekti tegevuste ja tulemuste levitamine nii sisuloo kui ka ürituste korraldamise läbi (T1.4) on läinud Eestis üle ootuste hästi: oleme novembrikuu lõpu seisuga figureerinud meedias 34-l korral, korraldanud igal kuul vähemalt ühe veebiseminari ning käinud BECIDi tegevustest rääkimas veel 88-l sidus- ja sihtrühmade korraldatud üritusel ning kutsel. Projekti esimesel kuul avalikustatud ajutine TÜ serveris asuv koduleht sai augustis 2023 asendatud värskes veebiga becid.eu, kus on lisaks avalikkuse teavitamisele ka lavatagune osa projektipartnerite omavaheliseks infovahetuseks. Et BECID [on üks 14-st regionaalsest EDMO keskusest](#), hoiame oma partnereid tegevustega kursis ka läbi TrulyMedia platvormi, mis on mõeldud Euroopa infovastupidavuse ekspertidele.

BECIDi roll laiemas EDMO võrgustikus ei piirdu aga ainult teadmiste jagamise ja uute koostööprojektide haudumisega: teeme aktiivset koostööd ka Euroopa Komisjoni DG Connecti ning riigiasutustega (T1.5). Meie peamine roll 2023. aastal on olnud seotud digitaalteenuste seaduse (DSA) rakendamise ning platvormide esitatud läbipaistvuse raportite monitoorimisega. Toetame vajadusel võrgustikutööst tulenevate teadmistega ka riiklikku andmeregulaatorit TTJA-d, näiteks käis NORDIS, BECIDi põhjamaine vaste, augustis 2023 Riigikantseleis kohtumas BECIDi, TTJA, Riigikantselei ja Kultuuriministeeriumi esindajatega, et eelseisvatest seadusmuudatuse rakendamise kitsaskohtadest rääkida ning kahe riigi andmeregulaatorid omavahel ühendusse panna. Jätkame ka iga poole aasta tagant Eesti riigiasutustele tehtavate kinniste seminaridega, kus lisaks BECIDi tegevustele ka võrgustiku tööd Brüsselis ja laiemalt tutvustame.

BECIDi sõltumatuse ja jätkusuutlikkuse strateegia loomise osa (T1.6) oli muuhulgas ka tulevase rahastuse otsimine, et käimalükatud keskus olenemata Euroopa Komisjoni EDMO-spetsiifilistest rahastusvoorudest siiski koostööga jätkaks. Oleme suutnud aasta ajaga kahe BECIDi tegevuse (desinfo vastase võitluse õppekava loomine ning noorte ja eakate kogemusnõustamise mudelile toetuv digipädevuste arendamine) skaleerimiseks ja pikaajalisemaks jätkamiseks kirjutada ka uued, eduka rahastusotsuse saanud ja juba käivitatud spin-off projektid. Kahjuks oleme saanud kahele sarnasele taotlusele ka eitavad vastused, ent sellesuunaline tegevus jätkub ka tulevikus. [1-aastase ingliskeelse magistrikava desinformatsioon ja ühiskondlik toimepidevus](#) esimene lend alustab juba 2024 veebruaris.

II Faktikontroll

Tööpaketi peamiseks eesmärgideks on luua faktikontrollijate ja akadeemiliste asutuste vahel Baltimaades toimiv ja mitmesuunalise infovahetusega ökosüsteem, et teha korrapäraseid ja kvaliteetseid faktikontrolle (T2.1; november 2023 seisuga on [EDMO repositooriumis](#) ilmunud 227 Baltikumi faktikontrolli), kasutades ühiselt väljatöötatud põhimõtteid ja metoodikat (T2.2). Koostöös teadlastega hindasime regulaarselt Balti riikide faktikontrolli ning püüdsime edendada faktikontrollijate seas standardeid ja parimaid tavasid (T2.2). Kommunikatsiooni osas on oluline integreerida faktikontrollid ja desinformatsiooni juhtumiuuringud

olemasolevatesse taskuhäälingute ja videosaadete sarjadesse Delfi Valeinfo! Paljastatud rubriigis. Faktikontrolle avaldab Delfi oma platvormil, mille jälgijaskond ja haare on hoomamatult suurem kui ühel projekti jaoks loodud kodulehel olla võiks.

2023. aastal olime lubanud sünteesida ja mõista Balti riikide peamisi desinformatsiooni suundumusi, sealhulgas Venemaalt ja Valgevenest ning erinevatel sotsiaalmeedia platvormidelt levivat propagandat, eriti seoses poliitilise, geopoliitilise, keskkonna ja tervisega seotud väärinfoga (T2.3, T2.4, T2.5, T2.6), aga reageerisime ka suurele hulgale rahvusvahelistele kriisidele. Eestlaste analüüsid ja faktikontrollid jõuavad käesoleva aasta algusest läbi kaks korda kuus ilmuvate [EDMO Fact-Checking Briefide](#) laia maailma (neid on näiteks tsiteeritud BECIDI koordinaatorile konsultatsioonidel DG Connectiga Brüsselis) ning meie faktikontrollijad kohtuvad töögruppides ka teiste riikide faktikontrollijatega (T2.7), mis tuleb kasuks just järsult lahvanud ja riigipiire mittetundvate (info)kriiside puhul nagu näiteks Hamasi rünnakust vallandunud sõda Iisraeliga. Oktoobris 2023 liitusid eestlastest info kontrollijad ka EU2024 valimiste tööühmaga, eesmärgiga kiirendada kulutulena levivate valenarratiivide tõkestamist läbi andmevahetuse ja koostöö.

III Uuringud ja analüüs

BECIDI meeskond püüab tõenduspõhiselt täiustada valeinfo vastu võitlemist ja meediapädevuse arendamist nii Eestis, BECIDI võrgustikus, Baltikumis kui ka teistes EDMO keskustes, muutes tegutsemist seeläbi tõhusamaks ja mõõdetavalt tulemuslikumaks. Koostöö uurijate vahel on osutunud oodatumast viljakamaks: 2023. aasta algne plaan oli aasta lõpuks olla avaldanud ühe raporti teaduskirjanduse põhjal faktikontrolli epistemoloogiast ja meetoditest (T3.1); olla läbi viinud uurimistegevused Baltikumi faktikontrolli tavade, tööprotsesside, kasutatavate tööriistade võrdleva uuringu jaoks (T3.2); alustada uurimistegevust haavatavate sihtrühmade reaktsioonidest ja arusaamadest faktikontrolli eri vormide osas (T3.3) ning analüüsida erinevaid meedia- ja platvormiregulatsioone ning -poliitika, mis puudutavad ka valeinfo vastu võitlemist Balti riikides (T3.4).

Algsed plaanid on aga mitmekordselt ületatud. Ühe teaduskirjanduse ülevaate (ingl *systematic literature review*) raporti juurde lisandub lähinädalatel veel viis tükki, millest kaks püüame avaldada ka teaduskirjanduse veergudel: teadlaste koostöö viis olemasolevate teadmiste lünga leidmiseni ning võimaldab meil positsioneerida end ekspertidena ka rahvusvahelisel areenil. Juba on valminud käsikiri (kirjutamise hetkel veel retsenseerimisel) mikrosekkumiste kasutamisest hariduses meediapädevusi arendava tööriistana, mille tulemusi on juba viidud ka praktikasse, toetades sellega valeinfoga rohujuure tasandil (nt kommentaariumites või sotsiaalmeedia postituste läbi nagu #NAFO, #minasiin jt teevad) võitlevat MTÜ-d Vox Rationis. Võrdleva uuringu jaoks ei intervjuerinud uurijad mitte üksikuid, vaid said valimisse kõik Eestis tegutsevad faktikontrollijad (Postimees on sellest ajast faktikontrollide tegemise lõpetanud) ning eraldi tuleb ülevaade ka tööriistadest, mida lisaks professionaalidele võiksid kasutada ka üksikisikud, kes soovivad sisu kontrollida. Haavatavate sihtrühmade uuringule lisaks ilmub ka sellekohane raport, et tulemusi kiiremini viia nendeni, kelle töös seda kiiremini vaja oleks ning faktikontrolli reguleerivate aspektide analüüsist töötab tulla raportile lisaks ka teadusartikkel.

Numbriliselt tähendab see, et kahe uuringu ja kahe raporti asemel tuleb III uuringute tööpaketist väljundina praeguste eelduste kohaselt kuus teadusartiklit ning kuus raportit. Selleks kulus küll plaanitust veidi enam aega, aga võimaldab samas eestlastel kindlalt kanda kinnitada uue teadmise valdkonda toojana. Kombineerides kõike eeltoodut töötame 2024.

aastal välja ka ühise metoodika faktikontrolli analüüsimiseks, et jälgida selle reageerimisvõimet väärinfoga seotud kahjudele asjaomastel sihtrühmadel ja teeme ettepaneku käitumisjuhendi kohta BECIDi faktikontrollijatele.

IV Meediapädevusi arendavad sekkumised

Tartu Ülikooli meediapädevuse tiim on 2023. aastal teinud BECIDi tööpaketis mitmekülgselt ja hingematvat tööd, et tõsta Eestis meediapädevuse teadlikkust ja oskusi. Tiimi tegevused on olnud suunatud erinevatele sihtrühmadele, sealhulgas lastele, õpetajatele, noortele, poliitikakujundajatele ja ka (praktilised sekkumised) üldsusele.

Formaalse haridussüsteemi kontekstis oleme sihikule võtnud õpetajate meediapädevuste arendamise ajakohastatud koolitusprogrammide pakkumise (T4.1), lähtudes sellest et ehkki meediapädevus on 11. klassis kohustusliku 35-tunnise moodulina tänavu esmakordselt sees ka vene emakeelega eestlastel, siis kõik õpetajad ei hinda end piisavalt pädevaks ning seeläbi libisevad teemast tihtipeale üle. Seetõttu töötasime 2023. aastal välja koolitusprogrammid nii tulevastele kui ka praegustele õpetajatele ning anname 2024. aastaks välja soovitusliku ainekava, kirjalikud materjalid ja tunnikavad, mis tehakse kättesaadavaks nii BECIDi kui ka EDMO repositooriumites ja ka laiemale publikule. Teiseks oluliseks versta-postiks on olnud sotsiaalmeedia mõjuisikute koolitamine faktikontrolli meetodite ja tööriistade kohta (T4.2), mõistagi lootes, et nad seda infot ka oma jälgijaskondadele edasi jagavad ja teadmiste edasikande efekti (ingl *trickle down knowledge effect*) tekitavad. Leedus piloteeritud projekt jõuab Eestisse esmakordselt tänu BECIDi olemasolule ja toetusele; ühiselt töötatakse välja ka eraldi venekeelne koolitus.

BECID töötas välja meetodi, materjalid ning koolitas välja järgmised koolitajad, et Digimentorite põlvkondadevaheline koolitus nii noorte kui ka eakate digipädevuse parandamiseks õnnestuks (T4.3). Kirjutasime ka lisaprojekti, et rahastada õpilasfirmast välja kasvanud gümnasistide (nüüdseks Alesper OÜ all registreeritud) tegevust eakate päevakodudes digipädevuste õpetamiseks koostöös Teliaga. Kui BECIDi roll on olnud projekti disain ning materjalide teaduspõhisusele vastavuse kontroll, siis ei saa ka alahinnata Telia suurepärase tööd selletaolise jõulukampaania loomisega, mis on jõudnud uskumatult paljude eestlaste kodudesse (statistika avaldame BECIDi lõpuraportis partnerite nõusolekul).

Üks suurimaid teese, mida oleme järginud, on meediapädevuse õpetamise ühendamine iga ürituse, kommunikatsioonitegevuse ning töörühmas osalemisega. Ülalmainitud 88 üritust ning 34 uudismeediakajastust on saanud sisendit, hoogu ja teadmisi just sellest samast tööpaketist, võimaldades ka meediapädevusega tegelevatel teaduritel oma töö viljad kiiremini ühiskonnale tagasi anda kui traditsiooniline teaduslik publitseerimine lubaks.

Oleme BECIDi tiimiga teinud aktiivset teavitustööd ka Eesti meediapädevuse võrgustikus ning rahvusvahelistes võrgustikes, näiteks kutsuti BECIDi koordinaator hiljuti kaas-juhtima UNESCO MIL Alliance Põhja-Ameerika ja Euroopa töörühma. Järgmisel aastal jätkub ka suvel 2023 alustatud töö meediapädevuse sekkumiste standardite ja kvaliteedihindamise kokkupanekul koostöös teiste EDMO keskuste meediapädevuse ekspertidega. Valminud tööriista rakendame kohe ka Eesti meediapädevuse tegevuskava ja tegutsejate tulemuslikkuse hindamisel.

2023. aastal kohtus BECIDi meediapädevuse tiim ühes Riigikantsleiga ka TikToki, Meta ning Google esindajatega, et uurida nende plaane meediapädevuse tegevuste rahastamiseks Eestis

(Code of Practice on Disinformation, Commitment 17), mille järel sai 2024. aastal meediapädevuse tegevuste korraldamiseks raha Eesti Väitlusklubi. (Argumentatsioon ja kriitiline mõtlemine on kahtlemata meediapädevuse alustalad.) Mõtleme BECIDi tiimiga sellest nii: meie ülesanne pole enda ja oma organisatsiooni upitamine, vaid arendada kogu Eesti vastupanuvõimet ning toetada juba tegutsevaid organisatsioone jätkusuutlike rahastusmudelite saavutamise juures. Tänu 2023. antud kaasfinantseeringule on alustatud tegevusi võimalik jätkata ja skaleerida ka järgnevatel aastatel, et olla ka edaspidi Eesti infovastupidavuse arendamisel väärtuslikuks partneriks nii riigile kui ka riigis tegutsevatele organisatsioonidele.

Andra Siibak

Siret Rutiku

Grandihoidja

/allkirjastatud digitaalselt/

Ülikooli esindaja

/allkirjastatud digitaalselt/